

Інна ХРИСТИЧ,

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень
НДІ вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

ПРОБЛЕМИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ¹

Як загально відомо верховенство права – це фундаментальний принцип права, який означає, що жодна людина не є вище права, що нікого не може бути покарано державою, окрім як за порушення приписів права, і що нікого не може бути притягнуто до відповідальності за правопорушення інакше, ніж порядком, що його встановлено приписами права. Верховенство права різко контрастує з ідеєю, що законодавець може бути вище закону. Відповідно до ст. 8 Конституції України визнається та діє принцип верховенства права.

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Узагальнений смисл принципу верховенства права полягає в утвердженні і забезпеченні прав людини. Це ключовий елемент системи характерних рис верховенства права, які за своїм змістом є інституційнопроцедурним забезпеченням прав людини [1, с. 24]. Всеосяжний характер принципу верховенства права означає поширення його дії на будь-які сфери діяльності держави.

Зазначимо думку Платона: «Я бачу близьку загибель тієї держави, де закон не має сили і перебуває під будь-чиєю владою». Щось подібне маємо нині в Україні. Правовий нігілізм переміг над принципом верховенства права, Конституція і закон втратили своє високе призначення в регулюванні суспільних відносин. Значною мірою це пов'язано з паралічем судової влади, тут і корупція, і тяганина, і винесення необґрунтованих вироків та рішень, і бюрократичний формалізм. Тож не дивно, що громадяни дедалі більше намагаються шукати правду в Європейському суді з прав людини [2, с. 23].

Орієнтація на невід'ємні, невідчужувані права людини – це одна з найхарактерніших рис чинної Конституції країни. І це не просто данина вимогам сучасного глобального простору, яких Україна, як його складник, має

¹ Тези наукового повідомлення підготовлено у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України (номер держ. реєстр. в УкрІНТЕІ 0120U10561).

дотримуватися, а принципова позиція, що ґрунтується на врахуванні уроків із нашого минулого і намірах просування шляхом цивілізації. Повна відповідність закріпленого в розділі II Конституції каталогу прав і свобод людини сучасним міжнародним стандартам дає беззаперечні підстави говорити про те, що Конституція України є правовою за змістом. У її положеннях зафіксовано більшість вимог верховенства права. Водночас деякі складники верховенства права напряду не зафіксовані у Конституції України. Вони сформульовані переважно правовою наукою і судовою практикою, що ніяк не применшує їх значення для утвердження верховенства права [3, с. 6].

ООН визначає верховенство права як принцип управління, згідно із яким усі фізичні та юридичні особи як приватного, так і державного секторів, здійснюють свою діяльність відповідно до закону, у межах законодавчо визначених повноважень, контроль за чим здійснюється судовими органами, а самі ці закони мають відповідати міжнародним стандартам у сфері прав людини [4].

Так чиінакше, у 2021 році Україна посіла 74-е місце за рівнем верховенства права серед 139 країн світу, покращивши свої показники одразу на п'ять позицій. Таку інформацію представлено у звіті World Justice Project міжнародної організації громадянського суспільства, яка опікується просуванням верховенства закону в усьому світі [5].

Спільним у підходах до визначення цього поняття є його зв'язок із ідеєю прав людини, а також забезпечення юридичної рівності громадян перед законом. Це свідчить про те, що перед збройною агресією з боку РФ в Україні були досягнуті певні досягнення в галузі верховенства права, хоча залишалися певні прогалини в законотворчій діяльності. На жаль введення по всій території країни воєнного стану, який продовжено до 13 травня 2024 р., істотно погіршив ситуацію з верховенством права в Україні.

Одним з головних елементів принципу верховенства права, закріпленого в ч. 1 ст. 8 Конституції України, є юридична визначеність. Конституційний Суд України наголошував на важливості вимоги визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці, що неминуче призводить до свавілля.

В сучасних умовах пересічні громадяни стикаються з тим, що органи державної влади навмисно створюють штучні умови для того, щоб затягнути та максимально ускладнити процес сертифікації завезених транспортних засобів. Тим паче, що зараз кількість завезених транспортних засобів є дуже значною і відповідно кількість потерпілих громадян також.

Істотно можуть порушуватися права громадян при складання адміністративних матеріалів через порушення водіями правил дорожнього руху, а також притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення кримінального правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, особливо якщо постраждало лише «залізо».

До початку агресії РФ в Україні було розповсюджено відеофіксацію порушень правил безпеки дорожнього руху. З об'єктивних причин вона повністю була відключена. Зараз в багатьох регіонах поновлюється робота цих пристроїв. Згідно частини першої статті 14-1 КУпАП, до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у разі їх фіксації працюючими в автоматичному режимі спеціальними технічними засобами, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобами фото- і кінозйомки, відеозапису притягаються власники (співвласники) транспортних засобів. Той факт, що законом передбачена можливість винесення постанови без складання протоколу, жодним чином не може обмежити прав особи, передбачених статтею 59 Конституції України та статтями 245 та 268 КУпАП. Отже, вказана норма суперечить як конституційним гарантіям, закріпленим у статті 59 Конституції України, так і положенням статей 245 та 268 КУпАП, адже сам процес автоматичного складення постанови унеможливорює реалізацію будь-яких громадянських прав, закріплених у вищевказаних нормах.

Багато порушень відбувається і при складанні іспитів з теоретичної та практичної підготовки для отримання права на керування транспортним засобом, Тому можемо констатувати, що без перебільшення, чимало водіїв у нашій країні отримали свої посвідчення на управління автомобілем не зовсім законно. При цьому необхідно враховувати, що зараз такі посвідчення продовжують свій строк дії.

Особливо порушується верховенство права при проїзді (перетину) блокпостів. Зараз на території України облаштовано близько 1000 блокпостів. Пропускний режим ними здійснюють представники тероборони, нацгвардійці та інспектори поліції. Вони перевіряють документи водіїв та пасажирів, а також оглядають автомобілі на предмет підозрілих предметів. Усіх дивує одне з правил – зніміть відеореєстратор та не фотографуйте нічого на телефон. Чому?. Де зафіксовано правовий статус блокпостів. На жаль, це також порушує принцип верховенства права.

На жаль, в нашій країні ще є значна старих та зношених автомобілів, які під час воєнного стану виїхали на дорогу. Зрозуміло, що під час руху вони починають ламатися і викликають пробки на автомагістралях та вулицях міст. Це призводить до того, що права інших учасників дорожнього руху також порушуються. Тому вважаємо, що рішення адміністрації м. Харкова щодо необхідності аналізувати пробки по усьому місту дуже доречним.

В даних тезах ми зупинилися лише на основних проблемах, коли при реєстрації порушень правил безпеки дорожнього руху відбувається порушення принципу верховенства права.

1. Максимов С. І. Верховенство права в діяльності органів виконавчої влади: прагнення до європейських стандартів. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2010. Випуск 20. С. 18–29.

2. Шемшученко Ю. Теоретико-методологічні проблеми сучасного

конституціоналізму та державного управління в Україні. *Право України*. 2009. № 11. С. 19-25.

3. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. *Наукові записки НУКМА*. 2007. Том 64. С. 3–9

4. В ООН ухвалили декларацію про верховенство права. *Економічні новини*. 24.09.2012. URL: https://enovosty.com/news_abroad/full/v-oonprinyali-deklaraciyu-o-verhovenstve-prava.

5. World Justice Project Rule of Law Index 2021. URL: <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-INDEX-21.pdf>.

Ольга ГАРГАТ-УКРАЇНЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права та
кримінології Івано-Франківського
навчально-наукового юридичного
інституту Національного Університету
«Одеська юридична академія»

Наталія ЮРЧИШИН,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри міжнародного,
адміністративного та конституційного
права Івано-Франківського навчально-
наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська
юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

В сучасних умовах війни та збройних конфліктів актуальність і важливість прав людини, їх реалізація і захист є очевидними. Захист прав людини є пріоритетним напрямом діяльності держави, а також усієї міжнародної спільноти. За останнє десятиліття світ зіткнувся з різноманітними війнами, які понесли негативні наслідки для мирних жителів тих чи інших держав. Під час збройних конфліктів відбуваються серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. На сьогоднішній день Україна ці наслідки російської агресії переживає надзвичайно складно, оскільки, вони спричинили масові порушення прав людини та норм міжнародного гуманітарного права.

Укладення міжнародних договорів з питань захисту людей у мирний час і під час збройних конфліктів стало серйозним кроком у міжнародному гуманітарному праві. Однак, у реаліях сьогодення норми останніх не зовсім здійснюють ефективний захист прав цивільного населення, військовослужбовців на війні, а також не в повній мірі захищають від